

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

неоднозначно. У багатьох випадках іноземне інвестування не виключає розв'язання політичних питань, що диктуються Україні іноземними інвесторами. Отже розраховувати на збільшення обсягів іноземного інвестування не приходиться. Тим більше, що в нинішній ситуації понад 60% заложених коштів спрямовується не на економічний розвиток, а на обслуговування державного боргу.

Ми проаналізували загальну картину інвестицій в основний капітал. Але окремого аналізу заслуговує динаміка показників фінансування саме наукових розробок та інновацій. Так от саме за рахунок державних коштів фінансується до 40-45% загального обсягу фінансування наукових розробок. Хоча динаміка цього показника нестабільна. У 2000 році за рахунок держави фінансувалося 30,0% наукових розробок, у 2005 році – 33,2%, у 2008 році – 48,7%, у 2010 році – 41,2%, у 2011 році – 40,2% [9, с.321]. Необхідно зауважити, що державні інвестиції у наукові розробки в промисловості в 2011 році становили усього 1% [9, с.324].

Щодо порівняння абсолютного показника обсягів і питомої ваги фінансування інновацій в українській економіці із вітчизняних джерел і іноземних джерел, то, за даними 2011 року, переважає показник іноземного інвестування: обсяг вітчизняних коштів дорівнює 2285,9 млн. грн. (23,8%), а іноземних – 2478,1 млн. грн. (25,8%), що відповідно майже на 2 млн. грн. (на 2%) перебільшує показники інвестування інновацій за рахунок вітчизняних коштів [9, с.321].

Якщо мати на увазі факт, визначений на Всесвітньому економічному форумі, що країни світу, які йдуть шляхом інновацій, забезпечують 85-90% приросту ВВП й основний обсяг виробництва й експорту наукоємної продукції – 2,503 трлн. дол. США, то можна уявити собі обсяг інвестицій і обсяг роботи, необхідний Україні для прориву в цьому найважливішому напрямку відтворення національної економіки [14]. Але такий прорив необхідно здійснити, щоб не залишитися на узбіччі світової цивілізації.

Висновки:

1. Забезпечення сталого соціально-економічного розвитку України є умовою її інтеграції у світовий економічний простір. Без активної інноваційно-інвестиційної діяльності економічних суб'єктів розв'язати цю складну задачу неможливо.

2. Усвідомлюючи важливість для сучасної національної економіки здійснення прориву в інноваційно-інвестиційній сфері, Кабінет Міністрів розробив «Концепцію розвитку національної інноваційної системи до 2025 року». Розрахована на довгострокову перспективу, концепція передбачає сполучання довгострокових, середньострокових (на 3 роки) й поточних планів інноваційної діяльності. Проте, затвердження концепції не реалізується автоматично. Необхідна активна діяльність і держави, й інших економічних суб'єктів, інноваційна активність яких залишається на вельми низькому рівні.

3. Існує система декілька вагомих джерел інвестування економічної діяльності як такої, інвестування в основний капітал, інвестування наукових розробок. Їхні обсяги й питома вага розрізняються й не завжди задовольняють вітчизняній потребі в інвестиціях. Необхідно використовувати різні механізми й важелі активізації інноваційно-інвестиційної діяльності, зокрема – політику оподаткування, політику доходів економічних суб'єктів, політику заробітної плати й інших доходів громадян України.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Стратегія економічного й соціального розвитку України (2004-2015 роки) «Шляхом Європейської інтеграції» / авт. кол.: А.С.Гальчинський, В.М.Гесць та ін.; Нац. ін-т стратег. дослідж.; Ін-т економ. прогнозування НАН України. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.
2. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: національна доповідь /за заг. ред. В.М.Гейця [та ін.]. – К.: НВЦ НБУВ, 2009. – 687 с.
3. Савчук В. Цивілізаційні та ментальні чинник і зовнішньоекономічних відносин /В.Савчук // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2011. – № 5-2. – 508 с.
4. Устименко А. Пути развития инновационной деятельности национального хозяйства Украины /А.Устименко // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2011. – № 5-2. – 508 с.
5. Гресс К. Инвестиционная активность Украины в условиях экономической интеграции /К.Гресс / Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект". Сборник научных трудов. – Донецк: ДонНУ, 2013. – Т.1. – 410 с.
6. Шумак Ж. Инновационная деятельность предприятий мясоперерабатывающей промышленности и возможности её финансирования /Ж.Шумак / Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект". Сб. науч. трудов. – Донецк: ДонНУ, 2013. – Т.1. – 410 с.
7. Бойко А. Инновации как чинник підвищення ефективності функціонування ринку праці / А.Бойко / Проблеми і перспективи розвитку співробітництва між країнами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ. Сб. научных трудов. – Донецк: ДонНУ, РФ НИСИ, 2011. – 846 с.
8. Дмитриченко Л. Инвестиционная деятельность и экономическое развитие государства: Монография /Л.Дмитриченко, И.Брайловский. – Донецк: ООО «Східний видавничий дім», 2011. – 168 с.
9. Статистичний щорічник України за 2011 рік /За ред. Осаулєнка О.Г. – Київ: ТОВ «Август Трейд», 2012. – 558 с.
10. Проданова Л.В. Економічне зростання й економічний розвиток: забезпечення сталості економічної системи: Монографія /Л.В.Проданова. – Донецьк: ТОВ «Східний видавничий дім», 2011. – 400 с.
11. Статистичний щорічник України за 2009 рік / За ред. О.Г.Осаулєнка. – Київ: Інформаційно-аналітичне агентство, 2010. – 566 с.
12. Ayres R.U. Turning Point An End to the Growth Paradigm L., 1998 P. 125.
13. Research Reports. The Vienns Institutes for Comparative Economic Studies, February 1999. – P 2.
14. The Global Competitiveness Report 2009-2010 [Electronic recourse] : World Economic Forum, Geneva, Switzerland, 2009 / Committed to improving the state of the world ; ed. K. Schwab. – Electronic data. – Geneva, 2009. – Mode of access: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2009-10.

ІНСТИТУЦІЙНІ ДОМІНАНТИ ПРОДУКУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ КРАЇН ЯК ФАКТОР ПОГЛИБЛЕННЯ ФРАГМЕНТАЦІЇ ГЛОБАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ

Резнікова Н.В., к.е.н, доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Резнікова Н.В. Інституційні домінанти продукування фінансової залежності країн як фактор поглиблення фрагментації глобального економічного простору

Аналізується проблема консервування відносин залежності між країнами розвиненими та країнами, що розвиваються. Досліджується питання інституціоналізації структурної, торговельної, технологічної і фінансової залежностей. Наголошується на необхідності врахування ризиків співпраці з міжнародними економічними інституціями, які вдаються до класифікаційних маніпуляцій з метою визначення країн-реципієнтів допомоги і подальшого їх контролю. Фінансова залежність від допомоги розглядається як джерело стримування економічного розвитку країн.

Ключові слова: економічна залежність, інституціоналізація, фінансова допомога, умови кредитування, МВФ, МБРР, МАР, МФК.

Резнікова Н.В. Институциональные доминанты продуцирования финансовой зависимости стран как фактор углубления фрагментации глобального экономического пространства

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

Анализируется проблема консервирования отношений зависимости между развитыми и развивающимися странами. Исследуется проблема институционализации структурной, торговой, технологической и финансовой зависимостей. Отмечается необходимость учета рисков сотрудничества с международными экономическими институтами, которые прибегают к классификационным манипуляциям с целью определения стран-реципиентов помощи и дальнейшего их контроля. Финансовая зависимость от помощи рассматривается как источник сдерживания экономического развития стран.

Ключевые слова: экономическая зависимость, институционализация, финансовая помощь, условия кредитования, МВФ, МБРР, МАР, МФК.

Reznikova N.V. Institutional dominants of states' financial dependence as a determinant of growing fragmentation of global economic space

The problem of conservation of the relations of dependence between developed and developing countries is analyzed. The theme of an institutionalization of structural, trade, technological and financial dependences is investigated. Need of the accounting of risks of cooperation with the international economic institutes which resort to classification manipulations for the purpose of definition of the countries recipients of the aid and their further control is noted. The author stresses the need for considering the risks of cooperation with international economic institutions practicing classification manipulations with the aim of determining the recipient-countries and their further control. Financial dependence on the aid is considered as a source of control of economic development of the countries.

Keywords: economic dependence, institutionalization, financial aid, credit conditions, IMF, IBRD, IDA, IFC.

Постановка проблеми. Трансформація форм економічної залежності в контексті глобалізації втілюється як у виникненні нових форм залежності, так і певній змістовній мутації вже існуючих з поглибленням ролі ринкових та інституційних важелів у формуванні каркасу міжкраїнової взаємодії. На заміну державі приходять ринок з кодексом поведінки на кожному з його сегментів, або дещо символічно – діякою, покликаній, на нашу думку, законсервувати існуючий стан несиметричної залежності, що продукується гравцями з табору розвинених країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В інтерпретації М.Аокі [2] поняття «інституції» набуває дещо символічного значення, адже, виступаючи водночас фундатором, носієм та регулятором правил гри, інституції здатні як провокувати держави до змін, так і гальмувати процес ендогенних перетворень в останніх. Маневруючи між інтерпретацією інституцій як кодексу ієрархічно побудованих правил та визначених реакцій на екзогенно сформовані, нав'язані і вимушено підтримувані ззовні виклики, Д.Норт [15] ввів розподіл інституцій на формальні та неформальні, перемістивши дослідницький ракурс в бік вивчення відповідних рамкових обмежень реалізації економічних відносин та процесів. Успіх або провали у реалізації стратегії економічного розвитку в країнах, що розвиваються, розроблених в межах співпраці з міжнародними економічними організаціями, частіше пояснювалися якістю державних інституцій, які брали участь в їх реалізації [16]. Серед adeptів такого підходу – Дж.-П. Джойс [5], М. Муса і М.Савастано [8], А. Моді та Д.Саравія [6], К.Де Резенде [4]. Втім, на нашу думку, така система аргументації не витримує жодної критики, адже відсутність жодної відповідальності за надані рекомендації зводять нанівець спроби держави пом'якшити каркас жорстких вимог на тлі феномену зростаючого морального ризику.

Дослідники Р.Рой, Р.Рамос і Ф.Верос [10], серед іншого, встановили, що упорядники рекомендацій, розрахованих для реалізації в країнах з низьким та середнім рівнем доходу, не враховували наслідків їхнього впливу на соціальну захищеність та рівень безробіття. Такої ж думки дотримується і український вчений Ю.Макогон [14], який справедливо заперечує адекватність рекомендацій вимогам національного розвитку з ігноруванням відповідної внутрішньої специфіки країн, зазначаючи, що здебільшого міжнародні фінансові інституції вдаються до підміни понять, маніпулюючи ринковою ефективністю і місією, що стоїть перед державою у забезпеченні її економічної безпеки. На тлі цього вивчення питання інституціоналізації структурної, торговельної, фінансової й технологічної залежностей, що продукуються міжнародними економічними організаціями, набуває значної актуальності та **становить мету дослідження.**

Виклад основного матеріалу. Ми наполягаємо, що Бреттон-Вудські інституції стали наслідувачами колоніальної системи та реалізаторами інтересів розвинених країн (Див.Табл.1). Дж. Стігліц описує стан інституційної залежності, що пронизує міжкраїнову взаємодію, так: «У нас є система, яку можна було б назвати глобальним управлінням без глобального уряду, в якій кілька установ - Всесвітній банк, МВФ, СОТ - і кілька гравців - фінанси, торгівля, міністерства торгівлі, пов'язані з певними фінансовими і комерційними інтересами - домінують над сценою, але в якій багато із тих, хто знає вплив їхніх рішень, залишаються майже безмовними [12, с.21-22]. Структурні нерівності, вбудовані у Бреттон-Вудський парадигму, значно сприяли створенню світової системи, в якій економічний і політичний стан країн Глобального Півдня наблизився до колоній корпоративних інтересів країн Першого світу.

Більше того, ми зауважуємо на необхідності виокремлення **інституційної складової фінансової залежності**, що напряму кореспондується з політикою МФО, яка визначає не лише умови надання кредитних ліній, позик, але й окреслює коло потенційних реципієнтів допомоги.

Периферійні країни постійно залежать від економічної допомоги, яка поглиблює їхню залежність від тих самих інститутів, корпорацій і країн, які позбавляють їх інфраструктурних і бізнес-активів, роботи, ухвалення рішень владою, природних ресурсів, соціальної підтримки, які могли б служити основою для створення самодостатнього суспільства. Колишній президент МБРР Дж. Вудс ще п'ятдесят років тому підкреслював, що у банку «немає важливішого завдання», ніж насадження в країнах, що розвиваються відповідно адаптованих до місцевих умов інститутів, «здатних керувати економічними справами», а також впровадження відповідної технології і стандартів. МБРР з позиції найвищого рівня розвитку капіталу надає «допомогу» державам-членам у визначені галузі, в яких можуть бути здійснені проекти, і у виборі цих проектів. Ці проекти призначені, як правило, для приватних компаній, що виконують їх повністю або частково. Ці компанії часто діють у зв'язку з МФК, а також національними банками розвитку. Водночас, діяльність МБРР підкріплюється концентрованою експансією капіталістичних норм господарювання через МФК і немирничими субсидіями - через «м'які позики» МАР. При цьому МБРР разом з МФК і МАР виступає на чолі цілої групи орієнтованих на нього кредитно-фінансових установ на рівні регіонів та окремих країн, де в різних комбінаціях здійснюється «партнерство» і по-різному поєднуються робочі принципи МБРР, МФК та МАР [17, с.96].

Серед проявів прихованого втручання інтересів представників капіталу через посередництво МБРР у внутрішні справи країн, що розвиваються, можемо зазначити такі:

- 1) **економічний:** чи перебуває даний проект в найбільш ефективному секторі економіки; чи є він найприбутковішим засобом реалізації ресурсів у цьому секторі; чи буде потрібно залучення коштів ззовні і в якій формі;
- 2) **технічний:** яка технічна оснащеність проекту; чи відповідає він необхідним фірмовим стандартам і яка монополія виступає в якості консультанта;
- 3) **управлінський:** яка фінансова та виробнича структура нового підприємства; чи буде їм керувати будь-яка колишня фірма або яка-небудь нова установа;
- 4) **організаційний:** яка організаційна робота потрібна на підготовчій стадії, яка - пізніше;
- 5) **комерційний:** чи повністю забезпечене будівництво матеріалами, кадрами, технічними послугами; яке становище з сировиною, матеріалами, робочою силою, збутом готової продукції після завершення будівництва;
- 6) **фінансовий:** які ресурси потрібні для запуску і експлуатації підприємства, в якій формі; яка очікується віддача.

Аналогічні вимоги висуваються МФК, причому особлива увага приділяється критеріям «економічної обґрунтованості» (включаючи обсяг виробництва, забезпеченість сировиною, робочою силою і ринком збуту) і фінансової забезпеченості. Відсутність на початковому етапі прямих вимог МФК до управлінських та інших організаційних питань компенсується зобов'язанням фірми, якій надається кредит, щорічно представляти корпорації свої балансові звіти [17, с.97-98]. МБРР став фактично слідувати в своїй практиці одній з поправок до американського закону про «допомогу», згідно до якої позики не надаються країнам, де відбулась експропріація іноземної власності і де «не вживаються належні зусилля для досягнення справедливого і рівноцінного врегулювання». В принципі нові кредити також не видаються, якщо країна - одержувач «допомоги» виявилася не в змозі погасити в строк борги за раніше взятими зобов'язаннями; щоправда,

**ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РАЗВИТТЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ
ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА**

цей принцип проводиться в житті досить формально, і, коли потрібно, банк закриває очі на прострочену заборгованість [17, с.102].

Таблиця 1.

Інституційні актори залежності	
Рівень структурної залежності	
МВФ	<ul style="list-style-type: none"> сприяння структурним економічним реформам з метою забезпечення доступу до фінансових ресурсів, що знаходяться на рахунках Цільового фонду; кредитування через механізм Фонду структурної перебудови, призначеного для надання допомоги бідним країнам у здійсненні ними середньострокових програм макроекономічної і структурної перебудови;
ЮНІДО	<ul style="list-style-type: none"> сприяння розвитку міжнародного промислового співробітництва; участь в індустріалізації країн, що розвиваються;
МБРР	<ul style="list-style-type: none"> надання позик для цілей виробництва; сприяння реконструкції і розвитку країн-членів шляхом заохочення капіталовкладень для виробничих цілей;
МАР	<ul style="list-style-type: none"> кредитування проектів у найбільш бідніших країнах з метою їхнього економічного розвитку; надання сприяння країнам-членам у проведенні економічних реформ;
ФАО	<ul style="list-style-type: none"> сприяння капіталовкладенням у сільське господарство;
МБРСТР	<ul style="list-style-type: none"> рішення проблеми пропорційного розвитку виробництва і споживання сировинних ресурсів; Механізм багатобічного регулювання світових товарних ринків
Рівень технологічної залежності	
ВОІВ	<ul style="list-style-type: none"> охорона прав інтелектуальної власності;
ЮНІДО	<ul style="list-style-type: none"> здійснення багатобічної технічної допомоги країнам, що розвиваються; сприяння впровадженню в країнах, що розвиваються сучасних методів виробництва, програмування і управління;
МБРР	<ul style="list-style-type: none"> сприяння інвестуванню і передачі технологій; надання технічної допомоги країнам, що розвиваються;
ЮНКТАД	<ul style="list-style-type: none"> встановлення принципів і політики, що стосується міжнародної торгівлі в галузі передачі технологій;
ПРООН	<ul style="list-style-type: none"> надання технічного сприяння країнам, що розвиваються;
ФАО	<ul style="list-style-type: none"> передача технологій країнам, що розвиваються;
ОЕСР	<ul style="list-style-type: none"> сприяння розвитку країн, що розвиваються шляхом надання технічної допомоги;
Рівень фінансової й інвестиційної залежності	
МАР	<ul style="list-style-type: none"> безвідсоткові займи і гранти урядам найбільш бідних країн;
МФК	<ul style="list-style-type: none"> допомога країнам, що розвиваються, в досягненні стійкого економічного зростання шляхом фінансування інвестицій, залучення засобів з міжнародних фінансових ринків, а також шляхом надання консультативних послуг компаніям і урядам;
МБРР	<ul style="list-style-type: none"> кредитування найбільш бідних країн, некредитоспроможних на міжнародних фінансових ринках; надання позик країнам, що розвиваються, які не в змозі виплачувати процентні ставки, близькі до ринкових;
ЮНКТАД	<ul style="list-style-type: none"> встановлення принципів і політики, що стосується, окрім іншого, питань фінансів та інвестицій;
БІГА	<ul style="list-style-type: none"> залучення прямих іноземних інвестицій в країни, що розвиваються, для підтримки економічного зростання, скорочення бідності і підвищення рівня якості життя населення;
ОЕСР	<ul style="list-style-type: none"> як ініціатор укладання Багатосторонньої угоди з інвестицій (БУІ) для регулювання ПІ у міжнародному масштабі.
Рівень торговельної залежності	
ВТО	<ul style="list-style-type: none"> регулювання міжнародної торгової політики шляхом встановлення наступних принципів: принципу найбільшого сприяння або недискримінації; принципу національного режиму; принципу захисту національної промисловості; загальної заборони кількісних обмежень імпорту; принципу створення стійкої основи торгівлі; принципу сприяння справедливої конкуренції; принципу можливих дій у надзвичайних обставинах; принципу регіональних торговельних домовленостей.
ЮНКТАД	<ul style="list-style-type: none"> узгодження політики урядів і регіональних економічних угруповань в галузі торгівлі і розвитку; встановлення принципів і політики, що стосується міжнародної торгівлі і проблем економічного розвитку, зокрема, в галузі фінансів, інвестицій і передачі технологій;
ЮНІСТРАЛ	<ul style="list-style-type: none"> уніфікація права міжнародної торгівлі; координація роботи міжнародних організацій в сфері права міжнародної торгівлі; сприяння широкій участі держав в існуючих міжнародних конвенціях і розробці нових міжнародних конвенцій з права МТ;
ОЕСР	<ul style="list-style-type: none"> сприяння розвитку світової торгівлі на багатобічній недискримінаційній основі відповідно до міжнародних зобов'язань;
Система багатобічного регулювання світових товарних ринків	<ul style="list-style-type: none"> передбачає проведення погоджених дій урядами країн-виробників, експортерів і імпортерів сировинних товарів, спрямованих на стабілізацію світових товарних ринків шляхом створення міжнародних механізмів і відповідних організаційних форм; механізм багатобічного регулювання ринку передбачає укладання міжурядових угод (що реалізуються на основі Міжнародних товарних угод), розроблених і діючих в рамках і під егідою ЮНКТАД і міжурядових угод країн-продуцентів, країн-експортерів і країн-споживачів того або іншого товару; нормалізація міжнародної торгівлі сировинними товарами шляхом координації політики продуцентів, експортерів і споживачів на світовому ринку; стабілізація цін;

Прикметно, що оперативні та аналітичні класифікації припускають відмінності у трактуванні ступеня доступності кредитів для країн, що робить можливим отримання допомоги на жорстких або більш м'яких умовах кредитування. Згідно з оперативною класифікацією, Міжнародний банк реконструкції і розвитку (МБРР) як частина Світового банку, має право надавати кредити лише кредитоспроможним країнам, що не мають можливості отримати фінансування з зовнішніх джерел у розумні терміни. Таке зобов'язання вимагає від МБРР визначити перелік країн-членів, які відповідають цьому критерію. Визначення відповідності спочатку мало суб'єктивне підґрунтя, та на початку 1980-х у МБРР перейшли до використання валового національного доходу на душу як основного критерію. Згідно з цією класифікаційною системою, країни, що мають запозичення перед МБРР і заборгованість яких перевищила певні показники доходності, опиняються в ситуації, що позбавляє країну статусу позичальника.

Із запровадженням у 1960 році Міжнародної асоціації розвитку Світовий банк (СБ) склав два списки країн-членів МАР. Так, країни, що потрапили до «Списку №1» могли розраховувати на фінансову допомогу від МАР, тоді як «Список №2» містив країни, які лише

**ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ
ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА**

частково могли розраховувати на отримання фінансових ресурсів на пільгових умовах [5]. Питання відповідності існуючому стану речей критеріїв поділу країн на два списки, на думку виконавчого директора від США у Світовому банку Г. Аптона, є досить складним. Зокрема, він пише так: «Так, серед критеріїв розведення країн по двох списках аналітиками Світового банку використовувались такі показники, як сума експортованого з країни капіталу, показник ВВП країни та інші показники такого ж типу, які і були розглянуті Радою директорів. Втім, управління СБ подало список тих країн, котрі, спираючись на попередню роботу зі Світовим банком, повинні бути включеними до «Списку № 1» і ті, що мають бути у «Списку №2». Управління представило ці два списки і підтвердило їх відповідність» [9]. Як зрозуміло з читал, таке розмежування було лише політичним ходом. Втім, якщо поділ ґрунтувався на критерій доходу на душу населення, то з декількома винятками. Ці винятки стосувалися Іспанії, яка була віднесена до списку №1, але не відповідала цьому списку за показниками. Японія (експортер капіталу) також була у списку №1, незважаючи на рівень доходу на душу населення. Більше того, критерій доходу не використовувався для розмежування країн на два списки, адже він був запроваджений лише у 1964 році як показник дохідності для класифікації потенційно можливих позичальників.

У 1970-х роках основним принципом було використання показників сукупного національного доходу на душу населення як основи для визначення основних претендентів на пільгове фінансування від Світового банку і підтримки стабільного співвідношення між зведеними показниками благополуччя, як-от зниження бідності, дитячої смертності, з одного боку, та економічними змінними, у тому числі, валовий національний дохід на душу населення, підрахований Світовим банком за методом Атласа, з іншого. Після визначення основних показників вони щорічно коригуються відповідно до темпів інфляції. Світовий банк використовує показники дохідності не для порівняння з розвитком, оскільки вважає, що валовий національний дохід є відображенням економічної сили і прогресу країни.

Крім показників відповідності МАР, Світовий банк визначив показники, що надають перевагу національним компаніям, які працюють у соціальній сфері і проектах, що фінансуються Світовим банком, та інші показники для визначення, яким країнам варто надати більш м'які умови кредитування МБРР. До цих трьох показників на початку 1980-х рр. був доданий четвертий відповідно до методології МБРР і, зрештою, у 1987 р – у роки збільшення кількості членів МАР – порогові значення було розділено на високі історичні та більш нижчі оперативні, що відображало дефіцит спонсорського фінансування за такого рівня попиту, що не давало МАР змогу допомагати державам, у яких дохід на душу населення був вищим за оперативний рівень. МБРР, за словами його представників, повинен бути впевнений, що позики використовуються належним чином на цілі, заради яких ці позики було надано, причому акцент робиться на міркуваннях економічності і ефективності. При цьому чітко виявляється фальшивий характер діалогу про рівноправне співробітництво, адже при виділенні позик робиться акцент не на сприянні реалізації національних стратегій розвитку, а на категоріях прибутковості, ефективності роботи і т.д., що визначаються самим банком [17, с.97].

У 1978 році Світовий банк уперше створив аналітичну систему класифікації країн. Приводом для цього стало оприлюднення Доповіді про світовий розвиток. Додатком до цієї Доповіді були Індикатори світового розвитку, що слугували основою аналізу. Перша економічна класифікація 1987 року на основі цих показників поділила країни на три категорії – розвинені держави, індустріальні держави і країни-експортери нафти. Країни, що розвиваються, були віднесені до категорії держав з низьким доходом (дохід на душу населення вищий \$ 250). Замість використання показника доходу для класифікації КЩР і індустріальних держав Світовий банк використовував членство в ОЕСР. Однак, чотири члени ОЕСР (Греція, Португалія, Іспанія, Туреччина) класифікувались як країни, що розвиваються, тоді як Південно-Африканську Республіку, яка не була членом ОЕСР, було визначено індустріальною державою.

Через нафтову кризу 1973-1974 рр. аналітична класифікація країн-експортерів нафти була зрозумілою, але ці країни класифікувались не однаково, адже деякі з них – Іран, Ірак, Венесуела – було включено до списку країн, що розвиваються. Окрім того, жоден з відступів від основоположних принципів системи класифікації не був пояснений. У підсумку дві відносно бідні країни (ПАР з доходом на душу населення \$ 1,340 та Ірландія з доходом \$ 2,560) були у групі індустріальних держав, коли 5 країн (Ізраїль, Сінгапур, Венесуела і країни-члени ОЕСР – Греція, Іспанія), дохід яких перевищував відповідні показники Ірландії, визнані як країни, що розвиваються. Три з цих п'яти країн – Греція, Іспанія і Венесуела – були активними позичальниками МБРР, а кредитування ПАР й Ізраїлю припинилося у 1966 р. та 1975 р. відповідно.

Основні реформи системи класифікації країн на основі Індикаторів світового розвитку здійснено у 1989 році. По-перше, категорія держав з високими доходами – дохід, який перевищує \$ 6,000, – тепер становила комбінацію з індустріальних держав і країн-експортерів нафти. Тридцять країн (члени ОЕСР за винятком Туреччини) потрапили до основної групи країн з високим рівнем доходу. По-друге, що стосується країн, що розвиваються, з середнім рівнем доходу, то межа між державами з низькими доходами і наближеними до середнього була встановлена на основі використання доходу як показника між жорсткими і більш м'якими умовами кредитування МБРР. По-третє, з усуненням категорії індустріальних держав було також вилучено і категорію країн, що розвиваються. Однак, було визнано, що для зручності можна продовжувати визначати держави з низьким і середнім рівнями доходу як країни, що розвиваються.

Показники економічної класифікації є суб'єктом спадку середнього рівня середнього доходу. З 1987 р. (основного року класифікаційних реформ) до 2009 р. рівень світових цін, який визначається через збільшення показників Світового банку, подвоївся, а показник середнього світового доходу на душу населення зріс майже втричі. Відтак, показник низького доходу знизився з 16 % до 11 % від середньосвітового доходу за цей період, а показник високого доходу впав з 189% до 140 % (Див.Табл.2, Табл.3).

Таблиця 2

Показники операційного доходу за методологією Світового банку

Фінансовий рік	1978	1984	1989	2011
У доларах				
Роботи соціальної сфери 1/	265	410	480	995
Список МАР (оперативний) 1/	520	805	580	1,165
Список МАР (історичний) 1/	520	805	940	1,905
Умови кредитування МБРР 2/	1,075	1,670	1,940	....
	....	2,910	3,385	6,885
Класифікація МБРР 3/				
Валовий дохід на душу населення (метод Атласа) 4/	1,562	2,486	3,179	8,741
Відсоткові показники				
Роботи соціальної сфери 1/	....	55	17	107
Список МАР (оперативний) 1/	....	55	- 28	101
Список МАР (історичний) 1/	....	55	17	103
Умови кредитування МБРР 2/	....	55	16	....
Класифікація МБРР 3/	....	55	16	103
Валовий дохід на душу населення (метод Атласа) 4/	....	....	28	175
У відсотках до валового доходу на душу				
Роботи соціальної сфери 1/	17	16	15	11
Список МАР (оперативний) 1/	33	32	18	13
Список МАР (історичний) 1/	33	32	30	22
Умови кредитування МБРР 2/	69	67	61	....
Класифікація МБРР 3/	....	117	106	79

Де: 1/ максимальний показник; 2/ показники між жорсткими і більш м'якими умовами кредитування МБРР; 3/ мінімальні показники; 4/ за даними календарного року, що передє фінансовому року

**ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ
ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА**

Джерело: [9]

Таблиця 3

Показники аналітичного доходу за методологією Світового банку

	1976	1982	1987	2009
У доларах				
Низький дохід 1/	250	410	480	995
Дохід нижче середнього 1/	....	1,670	1,940	3,945
Високий дохід 2/	....	....	6,000	12,195
Валовий дохід на душу населення (метод Атласа)	1,562	2,486	3,179	8,741
Відсоткові показники				
Низький дохід 1/	....	64	17	107
Дохід нижче середнього 1/	....	....	16	103
Високий дохід 2/	....	....	....	103
Валовий дохід на душу населення (метод Атласа)	....	59	28	175
У відсотках до валового доходу на душу населення				
Низький дохід 1/	16	16	15	11
Дохід нижче середнього 1/	....	67	61	45
Високий дохід 2/	....	....	189	140

Де: 1/ максимальний показник 2/ мінімальні показники

Джерело: [9]

Така категоризація припускає, що показники визначаються залежно від рівня розподілу, але це не так. Ці показники є абсолютними, а не відносними, тому є ймовірність, що країни можуть класифікуватися як держави з низьким і високим рівнем доходу одночасно. Така неточність ставить під сумнів достовірність (відповідність) такої категоризації. Наприклад, зі зростанням середньосвітового доходу показники високого доходу держав знизилися нижче рівня середньосвітового доходу. Тому, ймовірно, в подальшому доцільно врахувати таке застереження при укладанні більш досконалої класифікації, яка б краще відображала абсолютність показників, а не їх відносність.

На конференції у Бреттон-Вудсі 1944 р., скликаній для створення МБРР і МАР, Індія запропонувала включити до Статуту МВФ пункт, що зобов'язував МВФ "допомагати слаборозвиненим країнам, використовуючи фінансові ресурси МВФ". ПАР і Великобританія виступили проти такої пропозиції через те, що питання розвитку перебувало у компетенції МБРР, а не МВФ. Відтак, Статут МВФ не містить даних про класифікацію його членів за рівнем розвитку. Так само політика поточної фінансової допомоги, нагляду і технічної підтримки не розмежовувалися між членами МВФ залежно від рівня їхнього розвитку упродовж перших 30 років існування МВФ. Наприклад, Фонд компенсаційного фінансування і Резервний фонд, створені у 1963 р. і 1969 р. відповідно, надавали фінансову допомогу для врегулювання платіжного балансу, в основному, країнам, що розвиваються, хоча доступ до ресурсів фондів мали всі члени МВФ [5].

МВФ відреагував на нафтову кризу 1973 р. і викликані нею міжнародні дисбаланси створенням двох фондів у 1974 р. і 1975 р. Відповідно до практики МВФ можливості використовувати ці фінансові ресурси мали всі члени МВФ, але особливістю цих ресурсів було те, що вони надходили від запозичень на комерційній основі (більшість від країн-експортерів нафти) і витрати фондів фінансової допомоги були вищими, аніж витрати фондів, створених на основі квотарних надходжень. Для допомоги країн, що розвиваються, у виконанні їх зобов'язань з обслуговування боргу, що виник через нафтову кризу, МВФ створив у 1975 р. Фонд субсидування зі спонсорських внесків індустриальних країн і країн-експортерів нафти, які використовувалися для фінансування таких витрат. МВФ напряму управляв Фондом субсидування. Для визначення основних держав, яким потрібна допомога, МВФ використовував список (складений ООН) з 41 держави які нібито "найбільше постраждали від нафтової кризи". Зі створення Фонду субсидування МВФ уперше поділив своїх членів [6].

Відповідно, як реакція на нафтову кризу, США запропонували у 1974 р. створити Цільовий фонд МВФ. Метою Цільового фонду є надання підтримки платіжних балансів країн, що розвиваються після використання фонду допомоги після нафтових криз. У 1976 р. МВФ розпочав серію продажів золота, а дохід від такої акції став основою Цільового фонду, резерви якого використовувалися у формі пільгових кредитів або прямого розподілу. Доступ до ресурсів Цільового фонду мала 61 країна, дохід яких на душу населення не перевищував 300 СПЗ у 1973 р., розподіл проводився на користь країн, що розвиваються. Така умова була прописана у Коментарі Внутрішнього комітету, але основні права вибору країн, що розвиваються, котрі отримають фінансову допомогу, покладено на Виконавчу Раду МВФ. Більшість членів МВФ - 107 країн - наполягала на внесенні їх до списку країн, що розвиваються. Компромісу щодо визнання 107 країн як країн, що розвиваються і 46 країн тими, що не матимуть доступу до ресурсів Цільового фонду, не було досягнуто. Після двох років обговорень, що не мали результату, Виконавча рада МВФ у 1977 році визнала 103 країни як країни, що розвиваються (107 країн, окрім Греції, Ізраїлю, Сінгапуру й Іспанії). Однак, Сінгапур, використовуючи класифікацію ГАТТ, подав до МВФ детальні статистичні дані, які доводили, що рівень доходу на душу населення не може вважатися надійним показником розвитку. Виходячи з цих даних, Рада МВФ погодилася включити Сінгапур як 104 країну до списку країн, що розвиваються.

У 1978 році прийнята друга поправка до Статуту МВФ. У ній зазначалося, що допомога у питаннях платіжних балансів може бути надана на спеціальних умовах країнам, що розвиваються у кризовий час, окрім того, МВФ має враховувати рівень доходу на душу населення. У 1986 р. МВФ створив Фонд структурної перебудови, щоб зробити доступнішими фінансові ресурси, що знаходяться на рахунках Цільового фонду. Створюючи черговий фонд, МВФ вважав, "що всі держави з низьким рівнем доходу, які можуть отримати фінансову допомогу від МАР і дійсно потребують такої допомоги, мають тривалі дисбаланси у платіжних балансах і першими матимуть можливість скористатися ресурсами новоствореного фонду". **Таке ретельно продумане рішення чітко означає, що тепер саме МВФ, а не МАР, вирішуватиме, кому надавати фінансову допомогу.** З роками пільгові фонди було розширено, переорієнтовано і перейменовано. Зараз пільгова допомога МВФ надходить від Фонду розвитку, зменшення бідності. Повноваження Фонду розвитку щодо визначення країн, яким буде надано допомогу, погоджено у 2010 році. Основним критерієм є дохід на душу населення, відкритість ринків і вразливість. Враховуючи ці три критерії, кількість держав, що можуть отримати допомогу від Фонду розвитку, було зменшено з 77 до 71. Ці держави класифікуються МВФ як країни, що розвиваються з найнижчим доходом.

Висновки. Таким чином, сама по собі класифікація країн стає детермінуючим чинником в отриманні іноземної допомоги, яка надається в більшості випадків тим країнами, які є економічно і стратегічно важливими, або тим, які мають схожу культуру і мають історичні зв'язки з країною-донором. Ми приймаємо позицію А. Алесіні і Д. Долара [1], що емпірично довели залежність розподілу допомоги, в першу чергу, від політичних і стратегічних міркувань, серед яких спільне колоніальне минуле та приналежність до політичних союзів посідали центрову позицію серед найважливіших детермінантів розподілу допомоги. Більше того, не лише політика країни-реципієнта допомоги, але й навіть власна економічна доцільність не могли зрівнятися у впливовості на рішення щодо надання чи відмови у допомозі.

При визнанні важливості ролі, що відіграють окремі фінансові організації (наприклад, групи Світового Банку), спеціалізовані установи ООН, міжнародні організації або майданчики для обговорення глобального порядку денного, продиктованого викликами сьогодення, складається враження про глобальне дежавю – тільки у нинішніх умовах та з новітньою лексикою. Втім, суть залишається все тією ж: з одним і тим же дешо умовним розподілом країн на два умовних табори – країн розвинених і тих, що лише прагнуть досягти омріяних показників розвитку; з усе тим же набором глобальних проблем людства, перелік яких лише збільшується, що спростовує саме

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

існування окремих організацій, що згідно зі своїм статутом мали б сприяти зменшенню останніх; з перекладанням на так звані країни периферії тих функцій, що відмовляються виконувати країни центру як через сповідування принципів капіталістичної системи (зменшення витрат, зростання прибутку), так і переходу на новий етап постіндустріалізації, що, саме по собі, зводить нанівещь заклики досягнення загального процвітання.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Alesina A. Who Gives Foreign Aid to Whom and Why [Electronic resource] / A. Alesina, D. Dollar // Journal of Economic Growth. - № 5. - 2002. - 33-64. - Mode of access: http://pirate.shu.edu/~gokcekom/Dollar_and_Alesina.pdf.
2. Aok M. Endogenizing Institutions and Institutional Changes [Electronic resource] / M. Aok // Stanford University. - 2008. - Mode of access: [http://www.stanford.edu/~aoki/papers/JOIE\(Final\).pdf](http://www.stanford.edu/~aoki/papers/JOIE(Final).pdf).
3. Boughton James M. The IMF and the Force of History: Ten Events and Ten Ideas that Have Shaped the Institution [Electronic resource] / J.M. Boughton // IMF Working Paper No. 04/75. - 2004. - Mode of access: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2004/wp0475.pdf>.
4. Carlos de Resende. IMF-Supported Adjustment Programs: Welfare Implications and the Catalytic Effect [Electronic resource] / Carlos de Resende // Bank of Canada Working Paper 2007-22. - 2007. - Mode of access: <http://www.bde.es/investigador/papers/sie0715.pdf>.
5. Horsefield J. Keith. The International Monetary Fund 1945-1965: Twenty Years of International Monetary Cooperation / J. Keith Horsefield // Washington: International Monetary Fund. - 1969. - p.96.
6. Joyce J. P. The adoption, implementation and impact of IMF programs : a review of the issues and evidence [Electronic resource] / J. P. Joyce // Wellesley College, Department of Economics, Working Papers No. 2003/04. - 2003. - Mode of access: <http://www.econstor.eu/bitstream/10419/23222/1/WP2003-04.pdf>.
7. Mody A. Catalyzing Private Capital Flows: Do IMF-Supported Programs Work as Commitment Devices? [Electronic resource] / A. Mody, D. Saravia // IMF Working Paper No. 03/100. - 2003. - Mode of access: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2003/wp03100.pdf>.
8. Mussa M. The IMF Approach to Economic Stabilization [Electronic resource] / M. Mussa, M. Savastano // IMF Working Paper No. 99/104. - 1999. - Mode of access: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/1999/wp99104.pdf>.
9. Nielsen L. Classifications of Countries Based on Their Level of Development: How it is Done and How it Could be Done [Electronic resource] / L. Nielsen // IMF Working Paper. - 2011. - Mode of access: http://www.relooney.fatcow.com/0_NS4053_1504.pdf.
10. Roy R. Assessment of IMF recommendations: social protection and employment [Electronic resource] / R. Roy, R. Ramos, F. Veras // International Policy Centre for Inclusive Growth. - 2011. - Mode of access: <http://www.odi.org.uk/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/events-presentations/863.pdf>.
11. Shaohua C. The Developing World is Poorer than we Thought, but no Less Successful in the Fight Against Poverty [Electronic resource] / C. Shaohua, M. Ravallion // Quarterly Journal of Economics, Vol. 125 (4). - 2010. - p.1577-1625. - Mode of access: http://siteresources.worldbank.org/_japaninjapaneseext/resources/515497-1201490097949/080827_The_Developing_World_is_Poorer_than_we_Thought.pdf.
12. Stiglitz J. E. Globalization and its discontents / J. E. Stiglitz // New York: W. W. Norton. - 2002. - p.282.
13. Воронкова А.Е., Єрохіна Л.В., Рябенко Л.І. Міжнародні економічні організації: навчальний посібник. - К.: ВД «Професіонал», 2006. - 352 с.
14. Макогон Ю.В. Украина-МВФ и «Двадцатка»: мифы и реалии / Ю.В.Макогон // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. - №1 (том 1). - 2011. - с.236-244.
15. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики / Пер. с англ. А.Н. Нестеренко; предисл. и науч. ред. Б.З. Мильнера. — М.: Фонд экономической книги «Начала», 1997. — 180 с. — (Современная институционально-эволюционная теория).
16. Ушаповський Ю. історія інституціоналізму: проблема пошуку витоків / Ю.Ушаповський // Економіка України. - 2010. - № 3. - с.73 - 81.
17. Щетинин В.Д.. Эволюция американского неокOLONIALИЗМА / В.Д.Щетинин // М.: Издательство «Международные отношения». - 1972. - 272 с.

ё

КОНВЕРГЕНЦИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ МЕЖДУ ЕС И ТРЕТЬИМИ СТРАНАМИ: ВОСТОЧНЫЙ ВЕКТОР

Рудницький А.О., к.э.н., доцент кафедры международной экономики Таврического национального университета имени В.И. Вернадского
Кузнецов М.М., к. геогр.н., доцент кафедры международной экономики Таврического национального университета имени В.И. Вернадского

Рудницький А.О., Кузнецов М.М. Конвергенция международных экономических отношений между ЕС и третьими странами: восточный вектор

В работе исследуются процессы международного интеграционного взаимодействия на примере программы «Восточное партнерство» Европейской Политики Соседства. Внешнеторговое взаимодействие стран-членов Европейского союза играет важную роль в системе торговых отношений мирового хозяйства. Для успешного функционирования национальных экономик в системе мирового хозяйства жизненно важным является участие в процессах интеграционного взаимодействия. С этой целью связана необходимость конвергенции экономических систем отдельных стран с экономиками стран-партнеров и с общей экономической системой интеграционной группировки. В статье проанализирован процесс создания и функционирования программы «Восточное Партнерство» Рассмотрены основные направления и формы финансирования программ в рамках восточного вектора Европейской Политики Соседства. Выявлены перспективные направления интеграционного взаимодействия стран-участниц «Восточного Партнерства» со странами Европейского Союза, которые в перспективе должны усилить взаимосвязанность и взаимодополняемость участвующих сторон.

Ключевые слова: интеграция, конвергенция, Европейская политика соседства, Восточное партнерство.

Рудницький А.О., Кузнецов М.М. Конвергенція міжнародних економічних відносин між ЄС та третіми країнами: східний вектор

У роботі досліджуються процеси міжнародного інтеграційного взаємодії на прикладі програми «Східне партнерство» Європейської Політики Сусідства. Зовнішньоторговельна взаємодія країн-членів Європейського союзу грає важливу роль в системі торговельних відносин світового господарства. Для успішного функціонування національних економік у системі світового господарства життєво важливо є участь у процесах інтеграційної взаємодії. З цією метою пов'язана необхідність конвергенції економічних систем окремих країн з економіками країн-партнерів і з загальною економічною системою інтеграційного угруповання. У статті проаналізовано процес створення та функціонування програми «Східне Партнерство». Розглянуті основні напрямки та форми фінансування програм у рамках східного вектора Європейської Політики Сусідства. Виявлені перспективні напрями інтеграційної взаємодії країн-учасниць «Східного Партнерства» з країнами Європейського Союзу, які в перспективі мають посилити взаємопов'язаність і взаємодоповнюваність сторін, які що беруть участь у процесі.